FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. пособие. — Москва: Высшая школа, 2003.
2. Телия В.А. Теория и практика перевода художественной литературы. — Москва: Наука, 2010.
3. Nida E. A. Toward a Science of Translating. — Leiden: Brill, 1964.
4. Бархударов Л.С. Теория перевода. — Москва: Высшая школа, 2005.
5. Ройзензон Л.З. Семантика фразеологизмов. – Москва: Наука и жизнь, 1997.
6. Juraev M. Tarjimonlik san’ati va mas’uliyati. — Toshkent: O‘zbekiston, 2017.

«ИКТИСОДИЙ АСОСЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИШ».

Кадирова Нилуфар Ганиджановна
Андижон шахар «Varsovia biznes va amaliy fanlar» Университети
«Мактабни бошкариш ва бошлангич таълим йуналиши»
IP 11-22 гурух 3-курс талабаси
“Иктисодиёт асослари» фанидан тайёрлаган.

Аннотатация: *Мазкур маколада «Иктисодий асосларини амалга ошириш» тушунчаларига таърифлар ва уларнинг тахлили келтирилган, шунингдек, иктисодиётнинг баркарор ривожланиши ва иктисодий усишини таъминлашда минтака салохиятининг ахамияти, унинг асосий сузлар ёритилиб, иктисодий салохиятнинг туркумланиши хамда ундан фойдаланиш имкониятларини стратегик бошкариш йуналишлари берилган ва иктисодий – ижтимоий муаммоларни хал этиш, инсон хукукларини ривожлантириш хамда атроф мухит хавфсизлигини таъминлаш билан бевосита боглик.*

Калит сузлар: *иктисодий асосларини амалга ошириш, иктисодий усиш, иктисодий салохият, иктисодий ривожланиш.*

Режа: 1. Иктисодий, ижтимоий хукуклари.

2. Иктисодиёт тармокларини бошкариш ва бозор принциплари.

Кириш: Мамлакатимизда иктисодий асосларини амалга ошириш жараёнида худудларда мавжуд салохиятдан самарали фойдаланиш хисобига мамлакат иктисодий усишини таъминлашга кенг эътибор каратилмокда. Бутун инсоният тарихида иктисодиётга кизикиши, унинг кандай суз эканлигини тушуниб етишга катта эътибор каратилган. Инсон хаётида хакикатдан хам «иктисод» сузи куп учрайди, айрим холларда эса аввал иктисод, кейин сиёсат тушунчаси ишлатилади. Инсоннинг иктисодий саъй-

харакатлари негизида хамиша муайян конун коидалар ётади. Бу конун коидаларга амал килиш иктисодиётнинг ривожланишига кумаклашади, яъни улардан тугри фойдаланилса ижобий ва аксинча, нотугри фойдаланилганда эса салбий натижа бериши мумкин. Бу давр мобайнида инсонлар иктисодий ходисаларни, уларни умумлаштириб, турли фикр ва мулохазаларни илмий карашларни олга сурганлар. Буларнинг натижасида иктисодиёт илми юзага келган. Иктисодиётнинг ривожланиши конунларини, унинг тамойилларини, коидаларини жамият аъзолари канчалик чукур эгалласалар, жамият буйича шунчалик хатарга (касодга учраш, ишсизлик, даромадсиз колиш ва х.к.) кам йуликиш, мумкин. Иктисодий ривожланишнинг мазмуни, омиллари, улчамлари ва муаммоларини урганиш доимо иктисодий фанлар хамда давлат сиёсатининг асосий вазифаларидан булиб келган. Ана шу каби мухим масалаларни самарали хал килиш куп жихатдан инсонларнинг иктисодий ривожланишнинг узига хос хусусиятлари ва сир-асрорлари, уларнинг талаб ва хусусиятлари, конун-коидалари, амалга оширилаётган иктисодий ислохотларнинг максад ва мохиятини чукуррок билишади. "Иктисодий" фанларни укитишдан максад - инсонларни иктисодий ривожланиш жараёнларида юзага келадиган асосий муаммолар ва уларнинг ечимлари билан таништиб хамда уларга иктисодий конунларни ургатишдан иборатдир. Ушбу макола оркали укувчи миллий иктисодиёт нималигини, унинг циклли усишини, иктисодий хавфсизлик кандай таъминланишини, иктисодиётда молия ва кредит кандай урин тутишини, иктисодиётнинг тартибланишида бозор механизми ва давлат кандай иштирок этишини билиб олади. Маколада халкаро иктисодий алокалар, уларнга хос интеграция ва салохияти каби жараёнлар хам урин олган. Иктисодиётнинг ижтимоийлиги ва турмуш фаровонлиги хакида тушунча олади.

Иктисодий, ижтимоий хукуклар – бу инсонни хак хукукларини химоя килиш булиб, муносиб хаёт кечириш ва жамиятда уз урнини тулаконли иштирок этиш учун узимизга шарт-шароитларини кафолатлайди, бунда хар бир инсон фаровонликка эришиши ва уз салохиятини руёбга чикариши, хамда хаётини тубдан узгартириши таъминлаш назарда тутилади. Шу маънода иктисодий, ижтимоий хукуклар инсоннинг асосий вазифаларини ривожланишини таъминлайди:

- Иктисодий хукуклар мехнат хукуки, мажбурий мехнатдан озод булиш хукуки, адолатли иш хаки олиш хукуки, хавфсиз иш мухити ва касаба уюшмаларини ташкил этиш хамда бирлаштириш ва бошкалар киради.
- Ижтимоий хукуклар согликни саклаш хукуки, уй – жой хукуки, таълим олиш хукуки, ижтимоий таъминот олиш хукуки ва уларга кушимча урф – одатларни химоя килиш хукуки, жамиятнинг маданий хаётида иштирок этиш, шунингдек илмий ютуклардан фойдаланиш ва ундан фойда олиш хукуки киради.

Сунгги пайтларда атроф мухитга булган хукуклар согликни саклаш тизимига ва доирасига киритилмокда. Узбекистон Респбликасининг Конститутциясида хам мазкур хукуклар иктисодий, ижтимоий ва экологик маданий хукуклар сифатида баён этилган.

Иктисодий ижтимоий хукуклар келажак авлодни хукуклари хисобланади. Ушбу хукуклар келажак авлодни турли халкаро ва минтакавий хужжатлар, шунингдек давлатларнинг конститутциялари билан химояланган. Иктисодий, ижтимоий хукуклар тугрисидаги халкаро факт ушбу хукукларни халкаро даражада кафолатлайди. Узбекистон Республика иктисодиётида давлатнинг роли ва иштирокини кискартириш, иктисодиёт тармокларини бошкаришга бозор принциплари ва механизмларини кенг жорий килиш, шунингдек ахоли фаровонлигини ва турмуш даражасини ошириш буйича аник максадга йуналтирилган. Иктисодиёт амалдаги тузилмаси, ишини ташкил килиш принцип ва иктисодиётни бошкаришнинг замонавий талабларига, шунингдек иктисодиёт тармокларидаги тузилмавий узгаришларга жавоб бермайди. Иктисодиётнинг узгариши шароитида мамлакатни ижтимоий иктисодий ривожлантиришнинг асосланган максадли йуналишларини шакллантириш. Иктисодиётнинг ахоли худудларини амалга ошириш оркали мутаносибликни таъминлаш учун ишлаб чикариш борасидаги ишларни мувофиклаштириш тизими керакли даражада йулга куйилган. Бозор иктисодиёт ва махаллий ишлаб чикаришни диверсификация килиш, бозорни ракобатбардошлик товарлар билан тулдириш ва уларни ташки бозорларга йуналтириш хажмларини кенгайтириш буйича зарур тадбирлар ишлаб чикиляпти. Натижада бозор иктисодиёти Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2024 йил 20 декабрдаги «Ҳудудларда юқори иқтисодий ўсиш ва аҳоли бандлигини таъминлашнинг янги тизимини йўлга қўйиш ҳамда бу борада маҳаллий ҳокимликларнинг роли ва масъулиятини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида» ги ПФ-223-сон Фармонида белгиланган асосий вазифалар:

1. Республика ҳудудларини жадал комплекс ривожлантиришнинг асосий мақсадлари этиб туман ва шахарларда:

а. саноат ишлаб чиқариши ҳажми ўртача 7-8 фоизга, бозор хизматлари ҳажми 15 — 17 фоизга, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши ҳажми 4-5 фоизга барқарор ўсишини таъминлаш;

б. ишсизлик даражасини 4-5 фоизга, камбағаллик даражасини 5-6 фоизга пасайтириш, бунда Республикамизнинг барча шахар, туманларини ишсизлик ва камбағалликдан холи ҳудудга айлантириш;

в. улар марказларида аҳоли яшаши ва тадбиркорлик фаолияти учун қулай шарт – шароитлар яратиш.

2. Туман шаҳарларини жадал комплекс ривожлантириш дастурлари кейинги ўринларда — Дастур ишлаб чиқилгани ва Дастур доирасида туман шаҳарларда юқори иқтисодий ўсишга туртки берувчи ижтимоий ва инфратузилма лойиҳаларини молиялаштириш учун Давлат бюджетидан 1 триллион сўм маблағ ажратилди. Бунда қуйидаги лойиҳаларни амалга ошириш кузда тутилган:

а. саноат ва қишлоқ хўжалиги соҳаларини ривожлантириш учун шарт-шароит яратиш;

б. инфратузилмани ривожлантириш, «яшил» тамойил ва ёндашувларни ҳамда рақамлаштиришни каттик назорат қилиш;

в. хизматлар соҳасини ривожлантириш, жумладан, креатив индустриялар, туризм ва йўлбўйи инфратузилмаси имкониятларини ишга солиш;

г. туман шаҳарлар марказларида аҳоли яшаши ва тадбиркорлик фаолияти учун қулай шароит яратиш;

д. касбга ўқитиш, замонавий ёшлар микроҳудудини ташкил қилиш каби тадбирларни амалга ошириш.

3. Дастур доирасидаги туман шаҳарларда:

а. хорижий ҳамкорлар иштирокидаги ижтимоий ва ишлаб чиқариш инфратузилмаси лойиҳаларини амалга ошириш, уларни танлаш ҳамда халқаро молия институтлари маблағларини жалб қилиш;

б. 2026 йилдан бошлаб кўп қаватли уй-жой массивларини қуриш тартиби мазкур қарор доирасидаги туман шаҳарлар марказидаги эски уй-жойлар ўрнига янги замонавий реновация дастури асосида қуриладиган объектларга булган талабни кучайтириш.

4. Қуйидагилар:

а. жадал комплекс ривожлантириш белгиланган туман шаҳарларнинг 2025 йилга мўлжалланган иқтисодий ўсиш, ишсизлик ва камбағалликни қисқартириш бўйича мақсадли кўрсаткичларга эришиш;

б. туман шаҳарларни 2025-2026 йилларда жадал комплекс ривожлантириш дастурига мувофиқ. Қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ва ўрмон фонди ерларининг ер фонди тоифаларини ўзгартириш масалаларини кўриб чиқиш, туман шаҳарларда ер фонди тоифаси бўйича таклифлар киритиладиган ер участкалари рўйхатини назорат килиш.

5. Дастур доирасидаги туман, шаҳарларда маҳаллий бошқарув органларини бир жойда оптимал жойлаштириш бўйича амалий дастур тасдиқланди. Бунда кўп қаватли ёки янги қуриладиган маъмурий биноларнинг 1 ва 2-қаватларида тадбиркорлик субъектлари томонидан савдо ва сервис фаолиятини йўлга қўйиш режалаштирилди.

а. маъмурий бинони янгидан қуриш, реконструкция қилиш ва капитал таъмирлаш маҳаллий бюджетнинг ички имкониятлари, бюджет ссудаси ҳамда қонунчиликда тақиқланмаган бошқа манбалар ҳисобидан амалга оширилади;

б. маҳаллий бошқарув органларининг фойдаланилмаётган биноларини сотишдан тушган тушумлар бюджет ссудасини қайтаришга йўналтирилди.

в. 2025 - 2035 йилларига қадар Дастур доирасидаги туман шаҳарлар марказларининг ишлаб чиқилганига 10 йилдан ортиқ муддат бўлган бош режаларини 3 та тоифадаги реновация, реконструкция ва консервация зоналарга ажратиб, соддалаштирилган тартибда ҳамда аҳоли ва тадбиркорлар таклифларини инобатга олган ҳолда янгиланган лойиҳалари амалга таъдбик этилмокда;

г. Хорижий компанияларни жалб қилган ҳолда шахар ва туманлар марказларини комплекс ривожлантириш бўйича лойиҳалари ишлаб чиқилишини якунлаб, уларни амалга ошириш бўйича чора-тадбирлар дастурлари ишлаб чиқилди.

6. 2026 йил ижтимоий ва ишлаб чиқариш инфратузилмасини ривожлантириш дастури ҳамда бошқа дастурлар асосида, шунингдек, давлат ташқи қарзи ҳисобидан амалга ошириладиган инфратузилма лойиҳаларини қамраб олувчи туман ва шаҳарлар аниқ режалари буйича ишлар олиб борилмокда.

а. юқори малакалий инвесторларни хорижий агротехнолог, маркетолог, бренд-менежер мутахассисларни ихтисослашган компанияларга жалб қилиш бўйича шартномалар имзоланди;

б. 2025 йил 1 сентябрга қадар камида 1 гектар майдонда «яшил технологиялар», жумладан, қуёш панеллари, гелиоколлекторлар, томчилатиб суғориш ва лазерли текислаш ускуналари, иссиқлик насосларидан фойдаланган ҳолда замонавий иссиқхона, плантациялар, агрологистика марказлари ва бошқа очиқ майдонларда ташкил этиладиган лойиҳаларни амалга ошириш дастури тасдиқланди ва режа асосида ишлар олиб борилмокда.

в. 2025 йил 1 сентябрга қадар Жаҳон банки иштирокидаги «Маҳаллий давлат ҳокимияти органлари фаолияти самарадорлиги ва шаҳарлар барқарорлигини таъминлашга асосланган PforR лойиҳасини молиялаштириш бўйича 250 миллион АҚШ доллари миқдоридаги қарз битимни имзоланди ва кенг кулламдаги ишлар олиб борилмокда;

г. 2025 йил 1 декабрга қадар Осиё тараққиёт банки иштирокидаги «Маҳаллий давлат ҳокимияти органлари фаолияти самарадорлиги ва шаҳарлар барқарорлиги учун натижага асосланган молиялаштириш» (RBL) лойиҳасини қўшимча молиялаштириш учун 150 миллион АҚШ доллари миқдоридаги қарз маблағларини жалб этиш бўйича келишувга эришилди.

д. Дастур доирасида амалга ошириладиган лойиҳа тадбирларнинг тармоқ жадвалларини ишлаб чиқиш ва ҳар бир лойиҳага масъуллар белгиланди;

е. лойиҳаларни амалга оширишни жадаллаштириш бўйича ташаббускорларга кўмаклашиш;

ё. аниқланган муаммо ва масалаларнинг ечими бўйича таклифлар ишлаб чиқилди;

ж. амалга оширилаётган ишларни мониторинг қилиш ва натижаси бўйича ҳокимлар ҳузурида муҳокамаларини хал килиш амалга оширилмокда.

Хулоса:

Бугунги кун мамлакатлар уртасида юз бераётган савдо – иктисодий муносабатларнинг замонавий тенденциялари – халкаро мехнат таксимоти ва ихтисослашув имкониятлардан самарали фойдаланиш масалаларини чукур тадкик этиш лозимлигини такозо этмокда. Бу уринда миллий иктисодиётлар олдида туман ва

шахарлараро хамжамиятига самарали интеграциялашувни чукурлаштириш оркали ташки иктисодий сиёсатни доимий такомиллаштириб бориш вазифаси мухим ахамият касб этади. Узбекистонда амалга оширилаётган янги боскичдаги ислохатлар самараси туман ва шахар иктисодиёти тизимига интеграциялашишга, айникса, худудий жихатдан якин мамлакатлар билан савдо – иктисодий муносабатларни ривожлантиришга хам богликдир. Хозирги кунда замонавий шароитда халкаро мехнат таксимоти асосида давлатлар уртасида баркарор иктисодий алокаларнинг ривожланишини касб этмокда. Узбекистон Республикаси ривожланаётган халкаро савдо – иктисодий хаётнинг халко муносабатлар жараёнининг шаклланган даражасига утиш мумкун. Шунингдек, Узбекистон ва бошка аъзо давлатлар уртасидаги халкаро муносабатларини ва ишлаб чикариш хажминing усишига, янги технологияларнинг кенг ва жадал таркалишига, инфратузилмаларининг ривожланишига, халкаро иктисодий ташкилотлар, фондлар ролининг янада ошишига, савдо ва бозорларнинг эркинлашувига ва бошка ютукларга эришилишига олиб келиши мумкун. Бозор иктисодиётининг конун коидалари, ишлаб чикариш муаммоларни хал этишни таъминлайди.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛА:

1.Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори, 01.04.2025 йилдаги ПҚ-132-сон.
2. Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 04.04.2025 й., 07/25/132/0302-сон.

YASHIL IQTISODIYOT:BARQAROR RIVOJLANISHDA EKOLOGIK YONDASHUVNING O’RNI

To‘xtasinov Javlonbek Jahongir o‘g‘li
Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti Andijon fakulteti
“Buxgalteriya hisobi va audit” yo‘nalishi talabasi
toxtasinovjavlon214@gmail.com (88) 027-01-37

Annotatsiya:*Ushbu maqolada yashil iqtisodiyot tushunchasi, uning asosiy tamoyillari hamda barqaror rivojlanishda ekologik yondashuvning o‘rni yoritilgan. Maqolada yashil texnologiyalarning iqtisodiy samaradorlikka ta’siri, O‘zbekiston sharoitida yashil iqtisodiyotga o‘tish yo‘nalishlari va bu boradagi davlat siyosati tahlil qilinadi. Shuningdek, ekologik barqarorlikni ta’minlash va innovatsion yondashuvlarni rivojlantirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqilgan. Maqola ekologiya, iqtisodiyot va innovatsion boshqaruv sohalariga qiziquvchilar uchun foydali bo‘lishi mumkin.*

Kalit so‘zlar:*Yashil iqtisodiyot, ekologik yondashuv, barqaror rivojlanish, qayta tiklanuvchi energiya, chiqindilarni boshqarish, ekologik texnologiyalar, O‘zbekiston.*